

למה טענין? (המשך)

א. כתובות פז ע"א (משנה ט:ז)

הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה. עד אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה. מנכסי יתומים ומנכסים משועבדים ושלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה.

ב. רש"י כתובות פז ע"א

בשביל לקוחות אנן טענינן דלמא אי הוה גבית מן הלוי הוה טעין לך אישתבע לי דלא פרעתיך ובעית אישתבועי השתא אנן טענינן דפתח פיך לאלם הוא ומנכסי יתומים ונפרעת שלא בפניו כולהו משום האי טעמא.

ג. שו"ע חושן משפט פד:א

הרי ששטרך אלף זוז, וטען הלוי: פרוע כולו, והמלוה אומר: לא נפרעתי אלא מקצתו, לא יפרע את השאר, אלא בשבועה כעין של תורה....

ד. גיטין לז:

כי אתו לקמיה דרב, אמר ליה "מידי פרוסבול היה לך ואבד?" כגון זה 'פתח פיך לאלם הוא'.

ה. תלמוד ירושלמי, סנהדרין ג:ח

רב הונא כד הוה ידע זכו לבר נש בדינא ולא הוה ידע ליה, הוה פתח ליה, על שם [משלי לא ח] "פתח פיך לאלם."

ו. משנה תורה, הלכות סנהדרין כא:י-יא

י: מנין לדיין שלא יעשה מליץ לדבריו של בעל דין שנאמר "מדבר שקר תרחק", אלא יאמר מה שנראה לו וישתוק. ולא ילמד אחד מבעלי דינין טענה כלל, אפילו הביא עד אחד לא יאמר לו "אין מקבלין עד אחד" אלא יאמר לנטען "הרי זה העיד עליך", הלואי שיודה ויאמר "אמת העיד", עד שיטעון הוא ויאמר "עד אחד הוא ואינו נאמן עלי." וכן כל כיוצא בזה.

יא: ראה הדיין זכות לאחד מהן ובעל דין מבקש לאמרם ואינו יודע לחבר הדברים, או שראהו מצטער להציל עצמו בטענת אמת ומפני החימה והכעס נסתלק ממנו, או נשתבש מפני הסכלות, הרי זה מותר לסעדו מעט להבינו תחלת הדבר משום פתח פיך לאלם, וצריך להתיישב בדבר זה הרבה שלא יהיה כעורכי הדיינין.

ז. ערוך השלחן חו"מ יז:יט

ראובן שתובע לשמעון בעד איזה דבר סכום מעות והדיין רואה שמגיע לו יותר בעד תביעה זו אין לו לדיין לפסוק יותר מתביעתו דמסתמא כל אדם תובע כל מה שיכול לתבוע ואין אדם מוותר ממונו לחנם ומדלא תבע בעצמו הדעת נוטה שאינו מגיע לו יותר מתביעתו או מפני שיודע התובע שמגיע ממנו להנתבע בעד איזה עניין כפי הסכום היתר על התביעה, או שמחל לו מפני איזה טעם... אמנם אם הדיין יודע בהתובע שהוא ירא אלקים ואינו בקי בדין וקרוב הדבר שלכן לא תבעו יותר מפני יראתו שלא יוכשל בגזל יכול הדיין לומר לו דע לך שע"פ הדין מגיע לך יותר וממ"נ אם מחל לו או שמגיע ממנו להנתבע יאמר כן להדיין כיון שהוא ירא אלקים. ואם יאמר שטעה מפני שאינו בקי בדין בוודאי נאמן. וכן כל זכות שרואה הדיין להתובע והוא לא תבע...

הטענה

ח. קידושין סד ע"א

מתנ': "קדשתי את בתי," "קדשתיה וגרשתיה כשהיא קטנה," והרי היא קטנה, נאמן.... "נשבת ופדיתיה" בין שהיא קטנה בין שהיא גדולה אינו נאמן: גמ'.... מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא?... אמר רב אשי רישא רחמנא הימניה, כרב הונא דאמר רב הונא אמר רב "מנין לאב שנאמן לאסור את בתו מן התורה? שנאמר 'את בתי נתתי לאיש הזה' – 'לאיש' אסרה, 'הזה' התירה." בנישואין הימניה רחמנא לאב, בשבוייה לא הימניה:

ט. ר"ן (על הרי"ף) מסכת קידושין דף כז עמוד ב

ואם תאמר... נהימניה בשבוייה מגו דאי בעי אמר 'קדשתיה וגרשתיה' דמהימן ופסיל לה מכהונה!

- יש לומר דמגו לחצי טענה לא אמרינן, והכא חצי טענה הוא לפי שעכשיו הוא רוצה לפוסלה בין לענין תרומה בין לענין כהונה וכי אמר גרשתיה לא פסיל לה אלא לכהונה...
- ואחרים אמרו דכיון דמה שהאמינה תורה לאב חדוש הוא שהרי לא היה ראוי להיות נאמן יותר מעד אחד דעלמא, דיינו שנאמן אותו באותה טענה עצמה אבל אין אומרים מגו מחמת דאין לנו בו אלא חדושו בלבד:

י. קובץ שעורים חלק ב סימן ג

(ד) ונראה בביאור שני התירוצים שבר"ן דדין מגו יש לפרשו בשני אופנים:

- (א) זהו **אנן סהדי** שאומר אמת דמ"ל לשקר דהיה יכול לטעון טענה טובה מזו ולפי הטעם הזה כתב הר"ן דהכא דהוי מגו לחצי טענה אין כאן הוכחה שטענתו אמת וע"כ לא מהימן כלל.
- (ב) י"ל דאינו מטעם אנן סהדי אלא שהוא דין נאמנות **דבכח הנאמנות שיש לו לטעון טענה אחרת נאמן גם על טענה זאת שהוא טוען** וע"כ לא איכפת לן מה שהוא לחצי טענה דמ"מ יש לו כח נאמנות על חצי הטענה. ולזה תירץ דכיון דחידוש הוא אין לך בו אלא חידושו ולא מהימן אלא בטענה זו עצמה ולא בטענה אחרת מחמתה.

יא. כתובות פז ע"א (משנה ט:ז)

הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה. עד אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה. מנכסי יתומים ומנכסים משועבדים ושלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה.

יב. רש"י כתובות פז ע"א

בשביל לקוחות אנן טענינן דלמא אי הוה גבית מן הלוי הוה טעין לך אישתבע לי דלא פרעתך ובעית אישתבעי, השתא אנן טענינן דפתח פיך לאלם הוא ומנכסי יתומים ונפרעת שלא בפניו כולהו משום האי טעמא.

יג. תוספות שבועות מא ע"א

וכי מה בין זה לפוגם שטרו - וא"ת, תקשה ליה אמתני' דהבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה וטעמא משום "דלמא אי הוה אבוהון קיים הוה טעין ואמר אשתבע לי", אלמא מצי משתבע ליה ומיהו נראה דטעמא לאו משום הכי הוא דאפ"ל לא מצי אבוהון טעין טענינן ליתמי דבפרק הכותב (כתובות דף פו: ע"ש) אמרינן כתב לאשתו "נקי נדר נקי שבועה" לא תפרע מן היתומים אלא בשבועה, אלמא עבוד רבנן תקנתא ליתמי אפי' במקום שאין האב יכול להשביע.

יד. קובץ שעורים חלק ב סימן ג:ז

....דס"ל לתוס' דכה היתומים בטענתן הוא בתולדה מכה האב, ודוגמא לדבר כעין ירושה, וכיון שהאב מחל על זכות טענתו אין להם מה לירש וע"כ לא שייך בזה טענינן ליתמי.

ובדעת רש"י נראה דכה היתומים אינו בתולדה מכה האב אלא שהיתומים יש להן כח טענה מצד עצמן כמו האב וכיון שאילו לא מחל האב היה יכול להשביעו ולגבי יתומים הרי ליכא מחילה וע"כ שייך טענינן ליתמי.

טו. בבא בתרא לא ע"א

זה אומר של אבותי [ב"ח: ואכלתיה שני חזקה] וזה אומר של אבותי, האי אייתי סהדי דאבהתיה היא והאי אייתי סהדי דאכלה שני חזקה.

• אמר רבה: מה לו לשקר? אי בעי א"ל "מינך זבנתה ואכלתיה שני חזקה!" א"ל אביי: מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן. הדר א"ל: אין, דאבהתך היא וזבנתה מינך [ב"ח: מינייהו], והאי דאמרי לך 'דאבהת' דסמיך לי עלה כדאבהתי. טוען וחוזר וטוען או אין טוען וחוזר וטוען?

• עולא אמר טוען וחוזר וטוען. נהרדעי אמרי אינו טוען וחוזר וטוען...

טז. יד רמ"ה בבא בתרא לא ע"א

...הני מילי היכא דלית ליה ראייה למחזיק דדיירי בה אבהתיה חד יומא, דכל כמה דלא הדר טעין מחזיק טענת בריא דלא מכחשי לה סהדי לא טענינן אנן, אלא הויה לה חזקה דידיה כחזקה שאין עמה טענה. ואי משום דקא טעין "של אבותי" לאו טענה היא, דהא איכא סהדי דמכחשי ליה.

אבל היכא דאית ליה ראייה למחזיק דדיירי בה אבהתיה חד יומא, אף על גב דלא טעין איהו "של אבותי שלקחה מאבותיך", טענינן ליה אנן. והיינו דתנן והבא מחמת ירושה אינו צריך טענה, הא ראייה דדר בה ההוא דמקמיה חד יומא בעי. וכיון דלא בעי טענה אף על גב דטעין מעיקרא של אבותי ולא של אבותיך ואכחשוה סהדי, לא פקעא זכותיה בהכי. דהא לאו בטענה דידיה תליא, אלא בחזקה דידיה ודירה דאבוה הוא דתליא. וההיא טענה דטעין כמאן דלא טעין לה דמי, ודינא הוא דטענינן ליה אנן דילמא אבוה מאבהתיה דתובע הוא דזבנה ואיהו הוא דלא ידע דהא כל היכא דקי"ל טוענין ליורש, מטעמא דלא ידע במילי דמורישו הוא דטענינן ליה.

This is where the machzik lacks proof that his fathers lived there for one day, for as long as the machzik does not make a definite taanah, uncontradicted by witnesses, we won't make a taanah on his behalf. His chazakah is like a chazakah without a taanah. His taanah of "it belonged to my fathers" is not a taanah, since there are contradictory witnesses.

But where the machzik has witnesses that his fathers lived there for one day, then even though he doesn't say "My fathers bought it from your fathers," we will make the taanah for him. This is the meaning of our mishnah, "One who claims due to inheritance needs no taanah," he only needs evidence that his predecessor lived there for one day. And since no taanah is needed, therefore, when he claimed earlier "It belonged to my fathers and not to your fathers" and witnesses contradicted him, he did not lose his rights with this, for it's not dependent on his taanah, but on his chazakah and his father's residence. The taanah he made is as though he never made it, and we are toen for him that perhaps his father bought it from the other side's fathers, and it's just that he did not know about it. For wherever we make a taanah on behalf of an heir, it is because he does not know the affairs of the one who bequeathed it to him.

יז. תוספות בבא בתרא לא ע"א

מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן - תימה לרשב"א: אמאי הוי במקום עדים? נימא של אבותיו היתה יום אחד, ונאמר שלקחה מאבותיו דהא טוענין ליורש, ומהימנינן ליה בהא דקאמר שאבותיו דרו בו יום אחד במיגו דאי בעי אמר מינך זבנתיה!... ואומר רבינו יצחק ד'של אבותי' משמע שהיתה מעולם של אבותי, ולא שלקחה, עד שיפרש בדבריו...

Rabbeinu Yitzchak said: "This belonged to my fathers" sounds like it always belonged to my fathers, and not that they purchased it, unless he specifies otherwise....

יה. חדושי הרשב"א בבא בתרא לא ע"א

...נטעון ליה אנן דילמא של אבותיו שלקחה מאבותיך דקיי"ל טוענין לירוש!

ונראה דע"כ אנו צריכין להעמידה כשאין לזה עדים שדרו בה אבותיו אפ"ל חד יומא, ולפיכך אין טוענין לו, דאין זה יורש וכדאמר' לקמן (מ"א ב')...
וא"ת א"כ כי חזר ואמר "של אבותי שלקחה מאבותיך" היאך נאמן, י"ל בטוען בריא, כלומר דקמאי דידי זבנוה מאבותיך. ומיהו אין זה נכון בעיני דכיון
דאמר' האי אייתי שהדי דאכלה שני חזקה דאכלה כדנה, משמע דהיינו שאכלה גם האב חד יומא!

ועל כן נראה יותר מה שאמרו רבותינו נוחי נפש שאין טוענין לא ליורש ולא ללוקח כל זמן שהוא טוען בעצמו טענת בריא אלא כל זמן שהוא
טוען בספק, דכל טענת יורש ולוקח בשמא הן וזה שטען של אבותי טענת בריא טען שלא היה לו לומר אלא מאבותי ירשתיה.

ועוד אני מוסיף על דברי רבותינו ז"ל שאין טוענין ליורש וללוקח עד שנשאל אותם מה טענתם שמא יטענו טענת בריא ועליה אנו דנין, וכן יש לי להוכיח
מעובדא דההוא שעשאה סימן לאחר דבפ' שני דייני גזירות, ושם כתבתי בס"ד:

Why don't we claim for him that perhaps his fathers bought it from the other's fathers? We claim on behalf of an heir!
... We do not claim, for an heir or a purchaser, so long as he personally makes a definite claim. We only do this when
he makes an uncertain claim...

יט. רמ"א חושן משפט רצ"ב (אבל עי' קמו:כד?)

והא דאמרין טוענים לירוש, הני מילי בשמא, אבל אם הוא טוען ברי, אין דנין אלא על פי טענותיו, ולכן אין טוענין ליה עד ששומעין טענותיו תחלה
(בית יוסף בשם הרשב"א ורבינו ירוחם נ"א ח"ב).

כ. תוספות בבא בתרא ע"ב מ"ד נשבע

וא"ת אכתי אמאי גובה כולו דניטעון ליתמי נאנסו וי"ל דמלתא דלא שכיח היא לא טענינן ליתמי דנאנסו קלא אית ליה ואף על גב דאבוהון הוי מהימן
לומר שנאנסו מיהו לא טענינן להו.

כא. בעל המאור מסכת בבא בתרא דף לז עמוד א

ויש מי שסובר בפירוקא דבטענת נאנסו לא טענינן להו ליתמי משום הטענה ודאי אמרי' אם איתא דנאנסו מימר הוא אמר, משום דהוה טענה שאין
המלוה יודעה ואין הלוה יכול לסמוך על ידיעתו של המלוה. אבל גבי טענת החזרתים הלוה סומך על ידיעתו של המלוה ומתרשל באמירתו עד שעת
מיתתו ובשעת מיתתו איכא למימר מלאך המות אנסיה ולא הספיק לומר. אבל לגבי נאנסו אין מתרשל באמירתו שכיון שאינו יכול לסמוך על ידיעתו
של המלוה מיד מודיע הדבר לעדים מדלא אמר ליכא למטען נאנסו להני יתמי אבל בהחזרתים לך טענינן להו כי היכי דמצי טעין אבוהון. וזה הפירוק
היה יותר קרוב מכל מה ששמעתי בו אלו היתה הקושיא קושיא.

כב. חדושי הרמב"ן בבא בתרא ע"א

הכא ביתומים גדולים הבאין בטענת עצמן עסקינן, כלומר שטוענין החזירים אבינו לך, דאי לא נטעון להו אנן נאנסו...

כג. בעל המאור מסכת בבא בתרא דף לז עמוד א

ויש מי שסובר להעמיד שמועה זו ביתומים גדולים כדי לפרק קושיא זו לפי עצמם באים בטענת אביהן ואומרים כך אמר לנו אבא שהחזיר זה הממון ואינם
באים בטענת נאנסו. ומביא סעד לדבריו "אס"ד ביתומים קטנים עסקינן הא קי"ל אין נזקקין לנכסי יתומים קטנים." וזה המפרש צלל במים אדירים
והעלה בידו חרס וחרס שיטת התלמוד כולה שאין בכל התלמוד זכר ליתומים סתם שהוא אמור על גדולים ולא על קטנים...

טענות חילופיות

https://en.wikipedia.org/wiki/Alternative_pleading כד.

One example is submitting an injury complaint alleging that the harm to the plaintiff caused by the defendant was so
outrageous that it must have either been intended as a malicious attack or, if not, must have been due to gross
negligence.

At a late 1970s [American Bar Association](#) seminar in New York, [Richard "Racehorse" Haynes](#) gave this example: "Say
you sue me because you say my dog bit you. Well, now this is my defense: My dog doesn't bite. And second, in the
alternative, my dog was tied up that night. And third, I don't believe you really got bit. And fourth, I don't have a dog."
Normally such arguments would seem to cancel each other on their face; however, legally "even if" and "anyway"
clauses need not be argued; mutually exclusive defenses can be advanced without excuses for their relationship to each
other. Of course jurists might be influenced by dual defenses such as "my dog was tied up" and "I don't have a dog",
but this must be weighed against the fact that defenses may not be allowed if they are introduced too late.

כה. ר' אורי דסברג, טענינן לבעל דין?!, תחומין כ"ג

כו. יבמות לז ע"ב

ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי יבם לבתר דפלג יבם בנכסי מיתנא. בני יבם אמרי: אייתי ראייה דאחונא את ושקול. אמר להו ספק, "מה נפשייכו! אי
אחוכון אנא, הבו לי מנתא בהדייכו, ואי בר מיתנא אנא הבו לי פלגא דפלג אבוכון בהדיא!" ר' אבא אמר רב קם דינא. ר' ירמיה אמר הדר דינא.

כז. שו"ת הרא"ש כלל צא סימן ד

ששאלת ראובן שמשכן ביתו לשמעון והלך לו למדינת הים, וכשחזר ממדינת הים ובא לפדות את ביתו ולא מצא שם המחיצות שהניח שם שהיו מחלקין בינו ובין שותפו. ואמר לו ראובן "היכן המחיצות שהנחת, כי בכלל הבתים שמשכנתי לך היו גם המחיצות." והשיב שמעון, "לא משכנת לי מחיצות כלל ואיני מודה שהיו שם מחיצות, ואם היו שם מחיצות אני לא רציתי לקבלם במשכונה מפני שהיו שם דרים כותים וישמעאלים והייתי מתירא שמא יעקרו אותם ולפיכך אינן כתובים בשטר המשכנתא." עוד אמר שמעון שיביא עדים החתומים על השטר והם יעידו שלא רצה לקבל אותם המחיצות במשכנתא. ועוד טען שמעון שאם היו שם מחיצות, שאביו של שמעון עשאן לאחר המשכנתא.

יראה לי שדברי שמעון מגומגמים הם ואין ולא ורפיא בידיה. פעמים אמר שאביו עשאן, וזו אינה טענה דמה לו לאביו שמעון לבנות בקרקע של ראובן. וגם שמעון לא טען בודאי טענה זו אלא אם היו שם מחיצות שאביו עשאן, הילכך נסתלקה טענה זו. ועיקר טענתו היא שלא קבל עליו המחיצות במשכנתא וזו אינה טענה מאחר שאינו מפורש בשטר המשכנתא...

כח. שו"ת הרשב"א חלק ו סימן רלח

שאלת: ראובן תבע את שמעון מנה בב"ד, השיב שמעון איני יודע וחיובו בב"ד שבועה, ואחר שיצא מב"ד אמר לויתי ופרעתי. מי אמרינן כיון שאמר איני יודע כמ"ד "לא לויתי" דמי וכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי, או דילמא יכול לחזור ולטעון שנזכר שלוה ופרע.

תשובה: דבר ברור הוא זה שהוא נאמן שאעפ"י שאמר שאינו זכור לא הודה שלא לזה ושללא פרע, דשר של שכחה שכח. ולא אמרו שאינו יכול לחזור ולטעון נזכרתי אלא לגבי עדות אבל בבעל דבר לא. ולא עוד אלא אפי' כפר בב"ד ואמר "לא לויתי" וחזר ואמר "לויתי ופרעתי" נאמן מגו דאי בעי עומד בטענתו שלא לזה ואין לך מגו יותר חשוב ממנו...

טענה למי שאינו יורש-לוקח

כט. תלמוד ירושלמי מסכת סנהדרין פרק ג הלכה ח

רב הונא מיקל לדיינא דאמר מקבלין עליכון חד סהיד אלא יימרון אינון.

רב הונא כד הוה ידע זכו לבר נש בדינא ולא הוה ידע ליה הוה פתח ליה על שם [משלי לא ח] פתח פיך לאלם.

ל. שו"ת הרשב"ש סימן רפח

והלשון הזה [הל' סנהדרין כא:] אינו חולק על הירושלמי שכתבתי למעלה כאשר חשב בעל הטורים ז"ל, אבל הוא מפרשו ומבארו כדי שלא יחלוק על הגמרא שלנו דאמרינן בפרק חזקת (מא.), ומוקים לה כשראה הדיין זכות לאחזד והבעל דין אינו יודע לחבר הדברים. ומה שאמר "או שראה אותו מצטער ומפני החמה והכעס וכו'", היא היא דפרק השולח (לו:), שמה פרוזבול היה לך ואבד שמחמת שרוצה זה לאכול ממונו ולהפקיע זכותו הוא כועס ושוכח טענת הפרוזבול שהיא טענת אמת ובא לכלל כעס ובא לכלל טעות. ומה שאמר או נשתבש מפני הסכלות, היא טענת אותן שאין להו טענת בתולים דפרק ואלו נערו (לו.). ובכללן לא התירו אלא לפתוח לא ללמד. ודברי רבינו הרמב"ם ז"ל נכונים הם ואין בהם נפתל ועקש.

לא. טור חושן משפט הלכות דיינים סימן יז

ראה הדיין זכות לאחזד מהם ובעל הדין מבקש לאומרם ואינו יודע לחבר דברים או שראה עצמו מצטער להציל עצמו בטענות אמת ומפני החימה והכעס נסתלקה ממנו או נשתבש מפני הסכלות הרי זה מותר לסעדו ולהבינו תחילת הדבר משום "פתח פיך לאלם." וצריך להתיישב בדבר זה הרבה שלא יהא כעורכי הדיינים. עד כאן. ואינו משמע כן בירושלמי דגרסינן התם רב הונא כי הוה חזי זכו לחד בר נש והוא לא הוה ידע פתח ליה על שם פתח פיך לאלם וא"א הרא"ש ז"ל הביאה בפסקיו:

לב. שעורי ר' דוד בבא בתרא כג ע"א סעיף רז

וצ"ב מאי קאמר זאת אומרת טוענין ללוקח, הא כבר ידעינן בכל דוכתא שיש דין טענינן משום פתח פיך לאלם, ומאי קאמר זאת אומרת וכו', דמשמע דרק כאן נתחדש לו שיש דין טענינן.

ונראה בזה, דבאמת יש כאן חידוש שטוענין ללוקח, דהיה מקום לומר דכיון דבעינן חזקה שיש עמה טענה, דבלא הטענה שמכר לו אינה חזקה כלל, נמצא דאין זה סתם דין טענה ככל טענה, אלא דהוא חלק מעיקר גוף החזקה, דבלא הטענה חסר בכל החזקה.

וא"כ היה מקום לומר דעל כזה טענה, כשאינו טוען לא טענינן ליה, קמ"ל זאת אומרת טוענין ללוקח אף בכה"ג.